

УДК 347.73:336.1:352(477+4/8)

*Н. Я. Якимчук*

### **ФІНАНСОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СТАН КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ**

Питання, пов'язані з матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування, становлять виняткову актуальність не лише для практичних працівників органів держави та місцевого самоврядування, науковців, а й для громадян як безпосередніх членів територіальних громад.

Проте досі не сформовано достатню правову базу, спрямовану на розвиток ідеї Конституції України та визначення питань, пов'язаних з функціонуванням як самостійних місцевих бюджетів. Згідно з Постановою Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань про законодавчі аспекти регіональної політики та місцевого самоврядування» від 5 червня 2003 року № 939-IV, серед пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в сфері місцевого та регіонального розвитку виділено створення правових, економічних та організаційних умов для формування територіальних громад, які б володіли матеріальними, фінансовими та іншими ресурсами в обсязі, достатньому для ефективної реалізації завдань та функцій місцевого самоврядування; забезпечення реальної самостійності місцевих бюджетів.

Сучасним проблемам матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування присвячені праці фахівців у галузі конституційного, муніципального, цивільного та фінансового права, зокрема, роботи Ю. В. Ващенко, Л. К. Воронової, О. В. Духовної, А. А. Жданова, О. Б. Заверухи, А. А. Коваленка, О. О. Кутафіна, Л. А. Музики, О. А. Музики-Стефанчук, А. А. Нечай, Л. О. Нікітіної, О. П. Орлюк, С. Е. Острович, О. О. Первомайського, М. І. Піскотіна, Н. Ю. Пришви та інших.

Вчення про місцеві фінанси є однаково важливим і для представників економічної науки.

Метою статті є дослідження стану конституційно-правового закріплення фінансових засад місцевого самоврядування України та зарубіж-

них країн та вироблення шляхів вдосконалення національного законодавства.

Сучасні умови функціонування України, як і більшості європейських держав, характеризуються недостатністю фінансових ресурсів у держави та органів місцевого самоврядування, при тому що перелік завдань, поставлених перед ними, лише збільшується та їх відповідальність перед громадянами посилюється.

У цьому аспекті стабільність надходження до них фінансових ресурсів має пріоритетне значення, оскільки є необхідною передумовою успішного вирішення ними питань щодо забезпечення потреб громадян та виконання покладених на органи держави та місцевого самоврядування завдань. При цьому формування механізму місцевого самоврядування, здатного самостійно вирішувати питання місцевого значення, для України, як і інших унітарних держав, набуває особливого значення. А це зумовлює необхідність закріплення за відповідними рівнями місцевого самоврядування визначених джерел надходження фінансових ресурсів та усунення надмірної адміністративної опіки держави над органами місцевого самоврядування. При цьому обсяг фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування та форми їх взаємодії з органами держави мають сприяти утвердженню принципу реальності місцевого самоврядування.

Однак істотна недостатність власних надходжень місцевих бюджетів та ненадходження в повному обсязі з Державного бюджету України коштів шляхом міжбюджетних трансферів зумовлює актуальність теми фінансової основи місцевого самоврядування та її конституційного закріплення та наукових пошуків в цій сфері.

Набуття права комунальної власності та розмежування загальнонаціональної власності між державою та суб'єктами місцевого самоврядування, а також між самими суб'єктами місцевого самоврядування, для країн Східної Європи виступало одним з найважливіших у 90-х роках ХХ ст. питань. Проте для України воно залишається вкрай актуальним і сьогодні, зокрема стосовно такого об'єкта власності, як кошти бюджетів.

Щодо коштів Державного бюджету, то ні на рівні Конституції України, ні на рівні цивільного, податкового чи бюджетного законодавства однозначно не визначено — хто ж виступає суб'єктом власності щодо них — держава як особливий публічний власник, чи народ України, які діють в особі органів державної влади.

Натомість в статті 142 Конституції України матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад. Тим самим визнано територіальні громади суб'єктами власності щодо чітко окресленого переліку майнових об'єктів, зокрема і щодо фінансових ресурсів, що мобілізуються до

місцевих бюджетів. Щоправда це дещо суперечить ст. 9 Європейської Хартії місцевого самоврядування, відповідно до якої власником місцевих фінансових ресурсів визнаються не територіальні громади, а органи місцевого самоврядування [1]. Проте така суперечність, як показує досвід європейських держав, не є принциповою і вирішується на національному рівні. Якщо звернутися до поняття терміну «самоврядування», то його основою є територіальна громада, незалежна від держави публічна корпорація [2, с. 17].

Важливо, що на рівні Конституції України державу та територіальні громади чітко розмежовано як власників (ст. ст. 13, 41, 142, 143), а отже визнано їх відмежовані інтереси як власників, які захищаються законом. При цьому вони є власниками публічними, такими, які користуються цими об'єктами з метою реалізації покладених на них функцій та завдань не стільки у власних інтересах, скільки в інтересах громадян, суспільства та мешканців відповідних адміністративно-територіальних утворень. Діють такі публічні власники в особі відповідних органів держави та місцевого самоврядування з додержанням вимог статті 19 Конституції України, тобто лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Незважаючи на їх статус як публічних утворень вони є відокремленими, самостійними власниками, що володіють власним публічним інтересом. Це підтверджують положення ст. 176 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV та ст. 7 Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 року № 2456-VI, відповідно до яких держава не відповідає за зобов'язаннями Автономної Республіки Крим і територіальних громад, а Автономна Республіка Крим та територіальні громади не відповідають за зобов'язаннями одне одного, а також за зобов'язаннями держави. В цьому аспекті важливо відмітити і принцип, закріплений в ст. 13 Конституції України, відповідно до якого усі суб'єкти права власності, в тому числі держава та територіальні громади, рівні перед законом.

Отже, в Конституції України закладено базовий принцип — самостійності держави та територіальних громад як власників, який одержав свій розвиток на рівні законів.

Не менш важливим є розуміння такої правової категорії, як «фінансова основа місцевого самоврядування». Слід відзначити, що на сьогодні сформувалось декілька підходів до визначення вказаного поняття.

Досить поширеною є думка, що саме місцеві бюджети, як фонди коштів, сформовані відповідно до рівнів адміністративно-територіального поділу, складають фінансову (економічну) основу місцевого самоврядування в Україні [3; 4], основу здійснення покладених на органи місцевого самоврядування функцій. Проте сама наявність таких фондів не обумовлює взаємозв'язок між ними та територіальними громадами (органами місцевого самоврядування, які діють від їх імені), оскільки місцеві бюджети є традиційним елементом бюджетної системи, та виділялись і в радянські часи, тобто до запровадження механізму місцевого

самоврядування. Тобто функціонування місцевих бюджетів ще не є ознакою існування місцевого самоврядування.

За другого підходу фінансовою основою органів місцевого самоврядування визначають доходи місцевих бюджетів [5, с. 3] або дохідну частину місцевих бюджетів, яка формується за рахунок власних і закріплених джерел, загальнодержавних податків і зборів та інших необов'язкових і трансфертних платежів [6], тобто саме фінансові ресурси, які закріплюються за місцевими бюджетами. За такого підходу відбувається змішування доходів бюджету власних (таких, що закріплюються за територіальними громадами як власниками) та закріпленими, які передаються державою як власником переважно для покриття витрат, викликаних виконанням органами місцевого самоврядування делегованих державними органами повноважень.

Представники третього підходу до поняття «фінансова основа місцевого самоврядування» визначають його як різноманітні майнові та немайнові права, зокрема на доходи бюджетів та інші кошти, які призначені для задоволення місцевого публічного інтересу [7, с. 2]. До таких прав відносять право власності на кошти, що мобілізуються до місцевих бюджетів як власні надходження та виступають об'єктами права власності територіальних громад, а також право на кошти, що передаються до місцевого бюджету в порядку міжбюджетних трансферів з Державного бюджету України. Важливими є положення статті 143 Конституції України, де закріплено, що «органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади; держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності; органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади». З огляду на вказане важливим є закріплення на рівні закону певного балансу між вказаними майновими правами та щоб гарантованим було право власності територіальних громад на значну частку коштів місцевих бюджетів та не було перетворено органи місцевого самоврядування на суб'єктів виконання виключно делегованих повноважень держави. В іншому разі буде порушено принцип реальності місцевого самоврядування, оскільки зменшення власних надходжень при збільшенні обсягу коштів держави, що надаються на реалізацію делегованих повноважень, може призвести до нівелювання місцевого самоврядування як права територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення та посилення підпорядкування державним органам та їх фінансової залежності від держави.

Отже фінансовою основою місцевого самоврядування є закріплене на рівні Конституції України та законів право територіальних громад ви-

ступати публічним власником фінансових ресурсів, що мобілізуються до місцевих бюджетів як власні надходження, призначені задовольняти інтереси відповідної територіальної громади, за допомогою яких реалізуються завдання та функції місцевого самоврядування. Право ж одержувати фінансову підтримку від держави можна розглядати лише як окрему гарантію фінансового забезпечення місцевого самоврядування, в тому числі в частині виконання делегованих повноважень.

Відповідно до ст. 140 Конституції України місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Проте якщо йдеться про право власності на кошти місцевого бюджету, то слід зазначити на відсутності визначеності на рівні Конституції України з цього приводу. Так, в ст. 74 Конституції України референдум не допускається щодо законопроектів з питань податків, бюджету та амністії, проте місцевий бюджет затверджується не законом, а рішенням. Відповідно обмеження, закріплене в ст. 74 Конституції, може бути застосоване лише щодо Всеукраїнського референдуму, а отже залишається невизначеність щодо питання можливості на місцевому референдумі вирішувати питання місцевого бюджету.

Так, у статтях 142 та 143 Конституції України закріплено основні права територіальних громад села, селища, міста, які вони здійснюють безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування в сфері місцевих фінансів, серед яких наступні:

1) право встановлювати місцеві податки і збори відповідно до закону. Аналогічний припис міститься в багатьох сучасних конституціях. В зарубіжній літературі власні доходи визначають як доходи *sensu stricto* і до них не відносять доходи від частки у загальнодержавних податках і зборах. Серед країн, у яких частка таких доходів перевищує 50 %, — Швеція, Данія, Фінляндія, Франція, Люксембург, Кіпр, Австрія, Бельгія, Ірландія та Португалія [8]. У Великобританії їх частка становить 37 %, а в Німеччині — 46 %. В середньому в ЄС їхня частка сягає 35 % [9] (в основному за рахунок податку на нерухомість, місцевого корпоративного податку, місцевого податку з доходів, податку на нерухомість, інших та зборів за надання послуг місцевими органами влади). В Японії місцеві податки та збори становлять 35 % доходів органів місцевого самоврядування, а в США — 66 %. В Україні ж частка у структурі доходів місцевих бюджетів за період з 2003 р. становила не більше 2 % [3], а протягом 2008–2010 років становила у середньому 1,5 %. В результаті змін в податковому та бюджетному законодавстві України відбулось підвищення питомої ваги місцевих податків і зборів, що нині складає близько 2,3 % від загальної суми доходів бюджетів місцевого самоврядування;

2) право управляти майном, що є в комунальній власності, а також право утворювати, реорганізовувати та ліквідовувати комунальні

підприємства, організації і установи, а також здійснювати контроль за їх діяльністю. Якщо вести мову про те, як це право впливає на місцеві фінанси, то слід зазначити, що на сьогодні до власних джерел наповнення місцевих бюджетів, поряд з коштами, що надходять від місцевих податків і зборів, відповідно до ст. 69 Бюджетного кодексу України належить і податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності та частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету, у порядку, визначеному відповідними місцевими радами. Серед завдань, які стоять на сьогодні, слід відмітити необхідність впровадження сучасної системи управління об'єктами комунальної власності, зосередження їх зусиль на забезпеченні прибутковості роботи комунальних підприємств, збільшенні бюджетних надходжень від їх діяльності тощо;

3) право затверджувати бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролювати їх виконання. Право територіальних громад на власний бюджет, який формується ними самостійно, закріплено в більшості сучасних конституцій, зокрема в ст. 101 Конституції Чехії, ст. 106 Конституції Республіки Вірменія та інших. Право затверджувати такий бюджет закріплено, зокрема, в ст. 32 Конституції Угорщини, ст. 116 Конституції Австрії, ст. 121 Конституції Литовської Республіки. Натомість в окремих конституціях передбачено також право органів місцевого самоврядування на складання свого бюджету (ст. 121 Конституції Литовської Республіки), на затвердження звіту про виконання місцевого бюджету (ст. 144 Конституції Азербайджанської Республіки). Місцеві бюджети в Україні поділяються на бюджети областей, районів та бюджетів місцевого самоврядування (сіл, селищ, міст та районів в містах). Повноваження органів місцевого самоврядування в сфері затвердження місцевих бюджетів врегульовані Законом України «Про місцеве самоврядування» (ст. 26 та 28) та Бюджетним кодексом України (глава 12). Щодо повноважень органів місцевого самоврядування в сфері контролю за виконанням місцевого бюджету, то на рівні Конституції України, Бюджетного кодексу України та в Законі України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР не уточнено ні засоби, ні форми такої діяльності. Вважаємо, що за місцевими радами слід законодавчо закріпити право запиту інформації про стан виконання рішень про місцеві бюджети у Державного казначейства України та його територіальних відділень та право створювати при радах місцеві рахункові палати, за прикладом ряду держав;

4) право затверджувати програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролювати їх виконання. Таке право одержало закріплення також, зокрема в ст. 144 Конституції Азербайджанської Республіки. Відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» та закріпленому в ньому принципі самостійності «місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повнова-

жень відповідають за розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць». Проте у відповідному Законі України врегульовано питання затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку лише такими органами місцевого самоврядування, як ради міст, які також забезпечують контроль за виконанням відповідних показників вказаних програм;

5) права, пов'язані з тим, що «держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування». Слід відмітити, що в Бюджетному кодексі України закріплено, що метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень. Остаточне збалансування бюджетів одного рівня досягається за допомогою перерозподільних процесів у межах бюджетної системи: а) надання коштів «бідним» у фінансовому розумінні територіям; форми фінансової допомоги — дотації та субвенції; б) вилучення коштів у відносно «багатих» у фінансовому розумінні територій; форми вилучення — внески з відповідних бюджетів місцевого самоврядування до районних, обласних бюджетів та в окремих випадках до державного бюджету. Це врегульовано передусім статтею 101 Бюджетного кодексу України. Отже не лише держава бере участь в формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, а й територіальні громади фінансово підтримують державу і це при тому, що в Україні визнається проблема збереження фінансової централізації та недостатності коштів в бюджетах місцевого самоврядування. В Україні збережено радянського взірця систему міжбюджетних відносин, яку можна визнати системою ручного бюджетного регулювання, основним проявом якої є застосування примусових вилучень з бюджетів місцевого самоврядування до бюджетів районів, областей та державного бюджету. Це залишається основною проблемою запровадження системи фінансової децентралізації, самостійності та автономності бюджетів місцевого самоврядування. Про принцип фінансової автономії йдеться і в Європейській декларації прав міст, прийнятій конференцією місцевих та регіональних органів влади Європи (CLRAE), Декларації про принципи місцевого самоврядування у державах — учасницях Співдружності, прийнятій Міжпарламентською асамблеєю СНД. Так, ст. 4 Декларації має назву «Економічні основи місцевого самоврядування» та містить вказівку на те, що законодавство про місцеве самоврядування має встановлювати права територіальних спільнот на матеріально-фінансові ресурси, достатні для самостійного здійснення органами місцевого самоврядування покладених на них функцій і повноважень;

6) право на те, щоб витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсувалися державою. Так, відповідно до ст. 143 Конституції України «Органам

місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності. Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади». З цією метою в бюджеті місцевого самоврядування формується так званий другий кошик надходжень, до якого надходять так звані закріплені доходи такого бюджету. Перелік таких доходів встановлений в ст. 64 Бюджетного кодексу України, серед яких: податок на доходи фізичних осіб у частині, визначеній статтею 65 цього Кодексу; реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців, що справляється виконавчими органами відповідних місцевих рад; державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам, та інші платежі;

7) право територіальних громад сіл, селищ і міст об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби. В Законі України «Про місцеве самоврядування» передбачено, що територіальні громади безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи і служби. Таке право одержало розвиток в положеннях Бюджетного кодексу України. Передача коштів між місцевими бюджетами здійснюється на підставі рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих рад, прийнятих кожною із сторін, і укладання договору. Усі договори про передачу коштів між місцевими бюджетами згідно з такими рішеннями укладаються до 1 жовтня року, що передуює плановому;

8) право надавати на договірних засадах кошти до районних або обласних бюджетів. Так, відповідно до ст. 143 Конституції України обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до

їхньої компетенції. Попри вказані конституційні положення в жодному з положень законів України вони не одержали розвитку, натомість при затвердженні програм соціально-економічного розвитку районів та областей взагалі не враховується потреба територіальних громад в проведенні таких програм, вони не отримують погодження в радах міст, сіл та селищ, а також не було укладено жодного договору на залучення коштів бюджетів місцевого самоврядування для реалізації таких програм при тому, що на такі потреби кошти вилучаються з бюджетів сіл, селищ та міст в порядку бюджетного регулювання.

Незважаючи на те, що в Конституції України йдеться про те, що територіальним громадам можуть належати не лише кошти бюджетів, а й інші кошти, на сьогодні відповідно до ст. 13 Бюджетного кодексу України створення позабюджетних фондів органами місцевого самоврядування та іншими бюджетними установами не допускається. Відповідно, усі фінансові ресурси місцевого самоврядування мобілізуються до відповідних бюджетів сіл, селищ та міст.

Отже, аналіз розвитку на рівні законів конституційних положень щодо фінансових засад місцевого самоврядування дає можливість вказати на наступні основні проблеми, що стримують розвиток такого інституту: 1) відсутність у Бюджетному кодексі України розподілу повноважень місцевих органів влади на делеговані й власні, що призводить до економічно неефективного використання обмежених бюджетних коштів; 2) високий рівень концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті країни, що знижує значення місцевих бюджетів та можливості органів місцевого самоврядування щодо вирішення місцевих проблем, важливих для територіальних громад; 3) висока частка регулюючих (закріплених) доходів у структурі надходжень до місцевих бюджетів і низька питома вага власних надходжень бюджетів місцевого самоврядування; 4) збереження практики формування бюджетів місцевого самоврядування, яка передбачає механізм централізованого встановлення нормативів від регулюючих доходів, імперативних вилучень з таких бюджетів в порядку бюджетного регулювання та відсутність будь-яких погоджень здійснення таких трансферів місцевими радами, хоча це і суперечить принципам бюджетної децентралізації; 5) недосконалість формули вирівнювання обсягів бюджетних ресурсів; 6) відсутність фіскально значущих джерел надходжень у переліку місцевих податків і зборів; 7) слабкий контроль місцевих рад за виконанням бюджетів місцевого самоврядування.

Внаслідок браку власних фінансових ресурсів, викликаного обмеженим складом доходів бюджетів місцевого самоврядування та їх щорічного істотного недофінансування (в частині доведення затверджених обсягів дотацій та субвенцій) фінансова самостійність місцевого самоврядування поставлена під питання. Завдання бюджетної реформи у сфері міжбюджетних відносин — підвищення фінансової незалежності та автономності бюджетів місцевого самоврядування, посилення фінансової

децентралізації і рівня фінансової забезпеченості органів місцевого самоврядування для здійснення делегованих державою повноважень. Це потребує подальшого удосконалення конституційного, бюджетного та податкового законодавства з метою зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, що забезпечить цілісність, послідовність і стабільність державної фінансової політики у сфері місцевих фінансів.

### Л і т е р а т у р а

1. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року : ратифікована Законом України № 452/97-ВР від 15.07.97 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994\\_036](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036).
2. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко. — Мюнхен : Укр. вільна акад. наук в Німеччині, 1963. — 194 с.
3. Шевченко О. Фінансова основа місцевого самоврядування в Україні : унормування у проекті Податкового кодексу [Електронний ресурс] / О. Шевченко. — Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/february2009/11.htm>.
4. Чікіта І. Б. Місцеві бюджети — політико-економічний аспект в умовах сучасної демократичної держави [Електронний ресурс] / І. Б. Чікіта. — Режим доступу: <http://sevntu.com.ua/jspui/bitstream/123456789/1267/1/economiz81.2007.148-152.pdf>.
5. Ежкова А. А. Конституционно-правовые проблемы обеспечения финансово-экономической самостоятельности местного самоуправления : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / А. А. Ежкова. — М., 2004. — 25 с.
6. Бадида М. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів бюджету міста / М. Бадида // Ринок цінних паперів України. — 2007. — № 11–12. — С. 35–41.
7. Музика-Стефанчук О. А. Фінансово-правова основа місцевого самоврядування в зарубіжних країнах : навч. посіб. / О. А. Музика-Стефанчук. — К. : Правова єдність, 2009. — 224 с.
8. Ruskowski E. Finanse lokalne po akcesji / E. Ruskowski, J. Salachna. — 2 wyd. — Warszawa : Wolters Kluwer Polska Sp., 2007. — S. 42.
9. Нова архітектура бюджетної системи України: ризики та можливості для економічного зростання. — К. : НІСД, 2010. — 35 с.

### А н о т а ц і я

**Якимчук Н. Я.** Фінансові основи місцевого самоврядування: стан конституційно-правового закріплення в Україні та зарубіжних країнах. — Стаття.

В даній статті досліджується стан конституційно-правового закріплення фінансових засад місцевого самоврядування України та зарубіжних країн. Запропоновані шляхи вдосконалення національного законодавства.

**Ключові слова:** фінансові ресурси; місцеві бюджети; місцеве самоврядування; фінансова основа місцевого самоврядування.

### А н н о т а ц и я

**Якимчук Н. Я.** Финансовые основы местного самоуправления: состояние конституционно-правового закрепления в Украине и зарубежных странах. — Статья.

В данной статье исследуется состояние конституционно-правового закрепления финансовых принципов местного самоуправления Украины и зарубежных стран. Предложены пути совершенствования национального законодательства.

**Ключевые слова:** финансовые ресурсы; местные бюджеты; местное самоуправление; финансовая основа местного самоуправления.

---

S u m m a r y

***Yakimchuk N.* Financial bases of local self-government: the state of the constitutionally-legal fixing in Ukraine and foreign countries. — Article.**

The state of the constitutionally-legal fixing of financial principles of local self-government of Ukraine and foreign countries is investigated in this article. Offered ways of perfection of national legislation.

*Keywords:* financial resources; local budgets; local self-government; financial basis of local self-government.